

PDF

Louis de Wohl

Zlatá nit

Románový životopis
svatého **Ignáce** z Loyoly

Edice Societas
LIII.

*Kniha vychází při příležitosti 400. výročí
vzniku České provincie Tovaryšstva Ježíšova*

Na obálce je akvarel Moniky Novotné

© Centrum Aletti Velehrad-Roma, Olomouc 2023

© Refugium Velehrad-Roma, s.r.o., Olomouc 2023

ISBN 978-80-7412-461-7 (pdf)

I.

„Jsme osvobozeni!“ zvolala doña Mercedes vítězně. „Bůh vyslyšel modlitby Navarry. Toto je nejkrásnější den mého života. Anito, otevři všechna okna! Chci vidět naše vítězné vojsko!“

S trpělivou poslušností otevřela stará Anita nejbližší okno. Další otvírat nemusela, stejně na to doña Mercedes hned zapomene.

„Vítězné vojsko,“ bručela Anita pohrdavě. „Vždyť žádná bitva nebyla. Ani šarvátka ne. A jestli považujete tohle vřeštění za zpěv...?!“

„Pro mne je sladší než velikonoční chorál!“ zvolala její paní přistupujíc k oknu jako vlnící se, temné a blesky nabité mračno hedvábí. Byla to statná čtyřicátnice.

„Už přicházejí naši osvoboditelé! Jaký to den! Juanito, Juanitoooo! Kde zase vězí to zatrápené děvče?“

„Zde jsem, doño Mercedes,“ ozvala se šestnáctiletá dívka s rysy obličejů tak jemnými, že prostinký šat byl pro ně téměř urážkou. „Neslyšela jsem zvonek.“

„Nezvonila jsem. Volala jsem, křičela, jásala. Podívej se na ty báječné chlapce! Měly by se rozezvučet všechny chrámové zvony. Když zvoní každému umírajícímu hříšníkovi, ať zvoní i na počest vítězství Navarry.“

„Francouzští hoši,“ ohrnula nos Anita. „Co je na nich báječného? A ostatně, Silvio říkal, že hrad stejně nedobyli!“

„Anito! Už dlouho tě podezřívám, že s námi nesympatizuješ. Kdybys nesloužila v tomto domě už třicet let...“

„Třicet dva,“ opravila ji Anita. „A dobrý Pán mi je odečte z očiště.“

„Nevděčná ženo! Přiznej se – jsi tajná Španělka!“

Stará služka se vzpřímila: „Nejsem ani tajná Španělka, ani Francouzka. Uvědomte si, doña Mercedes, že jsem Navařanka!“

„Nemluv hlouposti. Každý správný Navařan se dnes raduje.“

Juanita zírala z jedné ženy na druhou. Anita se podobá přezrálé, staré olivě a doña Mercedes jedné z těch obrovských mūr, které si minulé léto rozbíjely hlavy o skla našich oken. – Ach! – Z toho se musím určitě vyzpovídat! Nedostatek lásky! Přirovnávat tetu k rozmačkané mūrě. Padre Goméz se tomu zase bude smát, jako se smál minule, když jsem přirovnala starého Silvia k oslu s pijáckým nosem. Je to hřích, rozesmát kněze?

Doña Mercedes zvýšila hlas, poněvadž zaslechla některá příliš štavnatá slova řvoucích vojáků. Jejich písně nebyly právě vhodné pro Juanitin sluch. Vlastně by je neměl vůbec nikdo slyšet a také nikdo zpívat a bylo neslušné přirovnávat je k velikonočnímu chorálu. Aby před nimi chránila i Anitu, udělila jí hned poučení o politické situaci, tak důležité a významné.

Velitel vítězných vojsk je sice Francouz, a tedy pocho-pitelně i mnoho jeho vojáků. Ale přišli, aby vyhnali cizáckou dynastii d'Albertů z Navarry, a to znamená, že Navarra přestává být proklatou provincií Španělska.

„Jsme svobodní, nezávislí, vlastní páni! Naše drahé město Pamplona bude zase hlavním městem. Pro tebe to asi nic neznamená, Anito, ale vzpomínáš, jak tu několik měsíců byli Cuérallové z Madridu a všemu dávali nejsprostší jména? Vy jste jen okrajová provincie! Div jsem do obličeje Concepción Cuérallové nehodila mísu s polévkou. To tak, okrajová provincie! Matko Boží, už začínám plakat. Juanito, skoč mi pro kapesník. Jak velký, jak sladký den! Škoda, že se ho nedožil můj ubohý José. – Nějaký

obyčejný, Juanito, krásných krajek je škoda, chci se jen vysmrkat.“

„Myslíte, že s armádou přišel i don Francisco, doño Mercedes?“ zeptala se Juanita, když se vrátila s kapesníkem. Vznešená dáma se energicky vysmrkala.

„Don Francisco? Nesmysl. Je mu teprve čtrnáct. Pouhý chlapec. Snad jeho bratři, Juan a Miguel. Pomstí otcovu smrt. Zemřel ve vyhnanství, neboť byl věrný králi.“

„Don Francisco má už víc než patnáct let, doño Mercedes!“

Statná dáma na ni rychle a zkoumavě pohlédla: „A od kdy se zajímáš, kolik je tomu chlapci let, slečinko? Házíš snad očkem po donu Franciscu Xavierovi? To by nebylo dobré, maličká. Xavierové jsou starobylý rod, ne smíšená šlechta s oprýskaným pozlátkem. Měli dva hrady ještě před vládou Karla Velikého. Raději se poohlédni po mladém muži na své vlastní úrovni, jinak se hořce zklame, až tě představí své rodině. Nechápu, na co všechno dnešní děvčata neprijdou!?“

„Nehážu po něm očkem,“ řekla Juanita, odhrnujíc si dlouhé, temné vlasy, které v ní vzbuzovaly zoufalství, poněvadž nebyly kučeravé, ale stále rozčuchané. Stále! Maminka tvrdila, že zbývá jediná pomoc – ostříhat je a na holou hlavu posadit řeholní čepec.

„To věřím. Vypadáš jako cikánka, a budeš-li se takhle chovat, budou tě nakonec považovat za Maurku.“

Doma v Barceloně si Juanita hrávala se všemi dětmi – Maury, cikány, židy i pravověrnými křesťany. Přístavy nebývají nakaženy tolika předsudky jako města ve vnitrozemí. Tím ji tedy teta Mercedes neurazila. Ale chtěla ji urazit! Proto Juanita povinně ohrnula nos a pohodila hlavou. To tetu Mercedes uspokojilo. Děvče nebylo zlé – i když člověk nesmí zapomenout na nerovný sňatek Marie s takovým mužem, jako byl Pérez. „Ten muž Pérez!“ říkávala o švagrovi a nejenže se sňatkem své sestry s mužem nešlechtického a podle ní pochybného původu, který psal básně, místo aby získával čest nebo aspoň bohatství, nesouhlasila, nýbrž zuřila a hřměla proti němu a ani svatby se nezúčastnila.

Ten nemožný veršotepec zemřel přede dvěma lety a zanechal Marii haldu básní a Juanitu. Děvče však nebylo špatné. Kučeravé vlasy jako známka čisté krve nebyly nezbytné a její rozkošné rysy by se pod závojem z jemných valencijských krajek nevyjímalily špatně. Měla líbeznou oči s jemným náklonem – jen svatí vědí, kde se v nich ta líbeznost vzala, a možná už jen oni. Měla nádhernou postavu, nebo ji aspoň bude mít, teď je přece jen trochu nemotorná. Ach, žena se může spoléhat jen na několik let pomíjivého života! Je vidět, že Juanita času využívá, ale musí se vzdát vztahů, které by toto poupě zklamaly a zlomily mu srdce. Don Francisco! To už by si rovnou mohla myslet na nějakého granda! Ubohá Marie udělala dobře, že poslala dítě z Barcelony, kde každý znal jejího nemožného otce, a dala je k dámě jejího významu do spořádané domácnosti. Taky jí to napsala – snad jí za to bude patřičně vděčná. U ní člověk nikdy nevěděl, na čem je. Byla trochu výstřední a ten muž Pérez v ní vzbudil spíše horší stránky než lepší. A to bylo vidět i na Juanitě. Vznětivá, vrtošivá. A ty nevhodné poznámky o nadřizených! Myslela si, že jsou veselé a vtipné, ale neslušelo se, aby je vyslovovaly rty dobře vychované dívky. Stará Anita ji také kazila, kde jen mohla.

Byla opravdu zamilovaná do dona Francisca? Vždyť ho viděla jen dvakrát či třikrát a jen chvíličku. Takový nesmysl; dívčími sny – i když je to její neter – se nebude vůbec zabývat.

„Anito, připrav na stůl nejlepší stříbro, čerstvé květiny a džbán sherry, které měl tak rád můj ubohý manžel.“

„Ano, doño Mercedes.“

Juanita pomáhala s chystáním stolu. Při dobývání města byli jistě všichni tři bratři Xavierové. Když ji posledně doña Mercedes vzala na hostinu u starosty, mluvilo se o blížícím se osvobození. Dokud tam byl španělský velitel, oslňující *caballero* v temném sametu a ve zlatých krajkách, chovali se všichni tiše a uctivě. Jakmile odešel, každý si oddechl. Od úst k ústům letěly zprávy, že velký den se blíží, a Juan Xavier řekl vesele: „My, Xavierové, jsme připraveni.“

Všichni připíjeli na vítězství, dokonce i dámy. Ze španělského velitele si mnoho nedělali. Miguel dokonce poznamenal, že se s ním snad dá vyjít po dobrém. „Herrera není nepřístupný,“ řekl a v očích mu zajiskřilo. „Je naděje, že nebude ani příliš hlučný, bude-li proti němu dost protivníků.“ Malý Francisco řekl: „Já jistě nezůstanu stranou!“ a velký Juan mu poklepal na rameno.

Musí to být báječné, být mužem! Mohou jednat. I Francisco. Co si o ní vlastně teta Mercedes myslí? Že po něm hází očkem. A i kdybych se do něho zamilovala, uvažovala Juanita, nezáleželo by mi na tom, je-li grand, nebo švec – nebo dokonce Maur. Otec říkával, že nezáleží na tom, čím muž je, ale jaký je a jestli ho mám ráda. Sám neměl ani předky, ani hrady, ani majetek. Jen vzduch, říkávala teta Mercedes. Ale to je nesmysl! Každý má předky. Otce zvali do domů předních grandů i do domů obyčejných lidí a on je měl rád a všichni měli rádi jeho, protože byl básníkem. Říkával: „Básník je jako vrabec. Zobe potravu všude. Básníci a vrabci se lidem neklaní – a to mají společné s Bohem. Je dobré mít něco společného s Bohem.“

Někdy o tom míval vášnivé diskuse s padrem Gonzálezem a ty obvykle končily tím, že se padre smál, až byl ve tváři celý rudý, plácl otce po rameni a řekl, že otec bude jistě dlouho v očistci, což bude dobré, protože se duše v očistci aspoň budou mít čemu smát. Otec namítl, že se duše v očistci tak jako tak stále usmívají, a padre González na něho s hrůzou pohlédl. Ale otec na něho také pevně pohlédl a řekl: „Copak byste se neusmíval, kdybyste si byl úplně jistý, že se dostanete do nebe? Teď to určitě nevíte, že?“

Padre González kvapně souhlasil a pokřižoval se. Po chvílce řekl, že otcova teorie není špatná a že se ubohé duše v očistci asi opravdu usmívají a jaká je to škoda, že se otec nestal knězem.

Maminka jí řekla, aby v domě tety Mercedes o otci nemluvila. Zatím ji poslechla. Stále více však přemýšlela o tomto domě, kde bylo všechno tak spořádané a nic se nesmělo pohodit. Zdálo se jí, že teta Mercedes je všude.

Nic jí neuniklo. Starý Silvio hořekoval, že vždy přesně ví, kolik vína zůstalo na dně bečky nebo džbánu.

„Anito,“ nařizovala teta Mercedes, „než se vrátíš do kuchyně, přines poháry. Připijeme na zdraví našeho vznešeného krále.“

Naplnila vzácným sherry dokonce i poháry služebných: „Na zdraví krále Jindřicha!“ zvolala. „A na zmar jeho nepřátel!“ Všichni se napili.

Jako odpověď na přípitek zazněl z ulice znovu zpěv. Ale tentokrát se ani vlastenecké doně Mercedes nezdál poučný. Zněl spíše jako vytí než jako zpěv. Náhle zaslechli výkřik, zaúpění, pronikavý křik a výbuch chraptivého smíchu.

„Francouzští hoši,“ podotkla stará Anita. „Tušila jsem, že to nedopadne dobře.“

Doña Mercedes trochu zbledla. Postavila pohár, vstala a přistoupila k oknu. Co uviděla, ji vyděsilo.

„Anito! Ať Silvio honem zamkne přední dveře. Nechoď k oknu, Juanito, utíkej k zadním dveřím a podívej se, jsou-li zamčeny!

„Ale opravdu, teto Mercedes...“

„Hned poslechni!“ odsekla teta a Juanita, pokrčila lehce rameny a utíkala k zadním dveřím dlouhou, klikatou chodbou se silnými zdmi. Neslyšela už hněvivé klepání na přední dveře, Silviovo bručení a vzrušené vyjeknutí staré Anity.

Silvio doběhl ke dveřím příliš pozdě.

II.

Dveře se rozlétly – jako každé dveře, do kterých vrazil seržant Jean Garroux obrněným ramenem – a dva staří lidé už je zavřít nemohli. Garroux vstrčil do dveří nohu. Pak do nich pohrdavě narazil obrovský muž býčími rameny, dveře se rozlétly, odmrštily Silvia a Anitu přitiskly ke zdi.

„Vstupte, bando!“ pokynul seržant Garroux.

Trochu nejistě vešli čtyři muži. Byli to Gaskoňci, pěšáci, narychlo svolaní vznešeným biskupem z Couserans, Kar-

lem de Gramontem, tak rychle, že ani neměl čas dát jim uniformy. Zlomyslné jazyky tvrdily, že nařídil odvodny v posledním okamžiku proto, aby ušetřil za jejich výzbroj, lépe informovaní rozhlašovali, že podle zákona si výzbroj měl každý koupit sám a biskup jim chtěl ušetřit výdaje, neboť Gaskoňci byli vždy chudí.

Pořádná výprava se zaplatí sama; proto byli Gaskoňci a většina armády několik hodin v dobré náladě. Pak se ukázalo, že Pamplona byla dobyta bez jediného výstřelu. Starosta navštívil velitele vojska a s poklonkovaním mu odevzdal klíče. Rozlétna se zpráva, že španělská posádka hradu bude přemožena bez námahy. Žádná bitva – žádná mzda!

Zklamání armády bylo veliké. Nepatrná španělská posádka nebyla nebezpečná. Zbývalo utratit vlastní peníze po putykách – a peněz měli málo. Nebyli zklamáni sami. Jejich city sdíleli i majitelé hospod. Očekávali pořádné obchody, a nyní k nim ti ďábelští osvoboditelé buď vůbec nevstoupili, nebo si brali, co chtěli, bez placení. A tak někteří obchodníci upozornili vojáky, že boháči města nechápou, zač svým osvoboditelům vděčí, a že by jim to měli připomenout, zvláště když potřebují peníze.

Tento nápad přijali s nadšením nejen Gaskoňci jeho lordstva z Couserans, ale i obyčejní pěšáci lorda Elgobarraqua, starosty Bayonne. Jako každá dobrá myšlenka i tato se rozlétna jako blesk. Hospody se vyprázdnily, tlupy začaly pátrat po cenných věcech a brzo se i v nejelegantnějších ulicích Pamplony ozýval křik.

Doña Mercedes Alverón y Fuentes nekřičela. Přiběhla k hlavním dveřím a spatřila starého Silvia sténajícího na zemi, s krví prýstící z rány na týle, starou Anitu přitisknutou dveřmi ke zdi a několik ohromných a zjevně opilých mužů v rozedraných oděvech.

„Jak se odvažujete sem vniknout?“ vykřikla. „Copak nevíte, že to je hlavní královské město? Styďte se!“

Seržant Jean Garroux v úšklebku odhalil žluté a prořídle zuby. Jistě tu není jiný muž než ten starý hlídač, jinak by se zde už objevil. Kde asi má skříňku s klenoty?

V ložnici, tam ji vždycky mívají. Strříbrné příbory – rozkošné. Ale šperky jsou lepší. Aspoň nemá člověk pod kabátem takové boule.

Náhle se zastavil. Před ním, vzpřímeně a pružně, se objevila útlá dívka s široce rozevřenýma očima. Napřáhl proti ní ruku. Juanita nečekala a uprchla k zadním dveřím. Bylo to jako ve zlém snu, ve kterém strašlivá nestvůra běží v jejích stopách dlouhou, nekonečnou chodbou. Slyšela jeho těžký dupot, slyšela jeho chechtot – jako by si byl jistý, že mu neunikne.

Dveře! Před chvílí zastrčila závoru. Chvějícími se prsty ji odsunula, rozevřela je a hnala se na ulici. Slunce ji bodalo do očí, klopýtala... Málem upadla, když ji něco – někdo – zachytil.

„Malá dáma má naspěch,“ zazníval k ní z výše hluboký hlas. Slepota přešla. Zírala do úzké, ošlehané tváře s veselýma modrýma očima. Kdyby nebyla tak rozrušená, všimla by si také drobných vrásek kolem očí a jizvy přes levé oko až k okraji klobouku. Viděla by, že je mu asi dvacet pět let, má hnědou koženou kamizolu a meč dvouručák a ohromnou píku, na níž se klátí půl tuctu věcí, včetně kožené helmy a balíku v koženém obalu. Viděla, že nemá zlý obličej.

„Dlouhý“ Ulric z Flüe, voják svobodného pluku jeho lordstva Karla de Gramonta, biskupa z Couserans, zamířil klikatou chodbou do hlavního pokoje. Dva Garrouxovi vojáci kvapně balili cenné věci. Starý muž prosil o smilování, ale třetí voják ho bez milosti mlátil do hlavy. Zakopl o něco, co vypadalo jako tělo velmi staré služky. A velký chlap na něho zíral přes rameno.

„Dokonce i seržant,“ řekl Ulric z Flüe hořce. „Vy byste měl být lepší.“

Garrouxův rudý obličej se zalil krví. Vyskočil a zuřivě vztyčil svou hřmotnou postavu. Gaskoněc, upíraje svá prasečí očka na Ulrica, se s mrštností u muže jeho váhy podivuhodnou vrhnul k židli a uchopil na ní ležící meč. Ulric se ušklíbl, ale ani se nepohnul.

„Říkám ti, koukej mazat,“ řekl Garroux hrozivě.

„Opravdu? Jsi sice seržant, ale našťestí ne můj. Ten ne-
nadává, protože není takový sprostý vůl.“

Garroux vychrlil proud nadávek, které by vyděsily i nej-
sprostší hokynářku. Potom zařval: „Cahors! Bernac! Varel!
Beauxregard!“

Ulric potřásl hlavou: „Chceš-li se dobře naučit proklí-
nat, zajdi si do Uher. Tam je to naučili Turci. – Tohle je
celá vaše armáda? Ty a čtyři muži?“

„Proboha! To je dlouhý Uli,“ zašklebil se Varel ústy pl-
nými hroznů. „Co po vás chce, seržante?“ Nechal hroznů,
otřel si ruku o zadek a řekl: „S tím si raději nic nezačínajte,
seržante!“

„Už je mrtvý,“ zavyl Garroux, „ale ještě o tom neví.“

Uli se zamračil: „Poslouchej, ty víš docela dobře, že jed-
nás špatně. Ten staroch je mrtvý a stařena asi také. A tohle
není nepřátelské území. Dozví-li se o tom profous...“

„Profous,“ přerušil ho Garroux, „má dnes jinou práci.
Tímhle ho nebudu obtěžovat. Ale když ty strkáš nos do
cizích záležitostí, budu jej já strkat zase do tvých. Myslíš,
že své čtyři chlapy potřebuji? Oddělám tři takové, jako jsi
ty, a to svým jednoručákem. Potřebuji jen svědectví čtyř
dobrých, spolehlivých vojáků, že jsi porušil pořádek. Dej
mi svůj meč, ty švýcarský osle! Už ho nebudeš potřebovat.
Zatýkám tě!“

Uli kývnul. Pochopil. Měl se stát obětním beránkem
za zločiny, které spáchali oni. Chtěli oddělat i děvče, aby
nemohlo svědčit proti nim. Co jiného se dalo od Garrouxe
očekávat? Vědělo se o něm, že nemá svědomí a jen jeho
neobyčejné vojenské schopnosti ho několikrát zachránily
od šibenice. Kvůli tomu děvčeti ještě budou potíže.

Jizva přes levé oko švýcarského vojáka ztemněla a jako
by pulzovala, ale jeho hlas zněl jemně: „Chcete-li můj meč,
chytte si ho!“

Pustil píku, helmu i svůj balíček a vytáhl meč z pochvy.
Rychle změřil očima šíři a délku místnosti. Dvouručák byl
pět stop dlouhý, o stopu a tři palce delší než meč protiv-
níka.

„Zatkněte ho!“ zařval Garroux. „Na něho!“

Ale pohyb čtyř mužů zarazil svištivý zvuk dvouručáku. Cahors vykřikl; z ruky zkrácené o dva prsty mu vypadl kord.

„Jeden,“ řekl Uli.

Poněvadž zasáhl Cahorsovou pravou ruku, nemohl už Cahors sáhnout po noži po levici, i kdyby mu to bolest byla dovolila.

„Kdo bude další?“

„Ty!“ zavyl Garroux. Zvedl těžkou židli a neuvěřitelnou rychlostí jí mrštil po Švýcarovi. Pak se vrhnul kupředu. Uli uhnul – židle se roztříštila o zeď, ale zpětným nárazem ho udeřila do zad a tím zarazila výpad jeho dvouručáku. Hrozná špice se zaryla do dřeva stolu a Uli přistál u Bernacových nohou. Chytil ho za nohy a vši silou jím zatočil, takže Bernac s rachotem upadl a znovu útočící Garroux měl co dělat, aby udržel rovnováhu.

Uli naštěstí nenosil brnění; bylo pečlivě zabaleno do kousků kůže v balíku přivázaném na píce, a balík to byl pořádně těžký. V tomto druhu rvačky by mu brnění překáželo v obraně. Tak se tělo míhalo obratně a instinktivně a zdálo se, jako by letělo přes stůl, kde se dosud chvěl jeho dvouručák. Uli jej dychtivě uchopil, trhl jím, vyprostil jej a znovu jím začal točit kolem sebe jako zázračnou hradbou proti nepříteli.

Náhle ho něco nesmírně těžkého a tvrdého zastavilo a náraz byl tak silný, že Uli div nevy pustil svůj meč z rukou. Seržant Garroux se také pokusil o polokruhovitý tanec, ke kterému ho vyzval Uliho meč, ale najednou padl s rachotem na podlahu, brnění se rozlétlo kolem a jeho řinčení zvolna ustalo.

„Druhý,“ řekl Uli a těžce oddechoval. „Kdo je další?“

Dalšího už nebylo. Věděl to. Vzdor rudým skvrnkám, míhající se mu před očima, viděl, jak všichni čtyři prchají.

Nejdříve si velmi pečlivě prohlédl svůj meč. Zdál se být v pořádku. Přejel palcem obě ostří. Ani škrábnutí. Zvedl dvouručák a pozoroval špičku. Pak na něj poklepal ohnutým prstem a poslouchal jeho hlas. Spokojeně kývnul. Byl v pořádku.

Dlouhý Uli byl až na několik škrábnutí také v pořádku. Jinak nebylo v pořádku nic. Překročil dvě mrtvá těla. Dívka byla v bezvědomí. Vložil jí pod hlavu podušku. Aspoň k té jsem nepřišel příliš pozdě, pomyslí si. Pak se šel poohlédnout po dalších místnostech. V jedné našel na posteli malou, statnou ženu, s obličejem zkřiveným bolestí a strachem. Oči měla mrtvé. Kolem postele plno krve a místnost v nepořádku. Asi se tu odehrál zápas a pak jeden z Garrouxových mužů – nebo všichni – prohledávali místnost. Jistě hledali šperky. Skříně byly otevřeny a obsah zpřeházený.

Za osm let viděl Uli příliš mnoho mrtvých žen a zpusošených domů, než aby jím to otrásl. Pokračoval v prohlídce. Byl to dost velký dům.

III.

Juanita se probrala z bezvědomí. Kolem bylo ticho. Nápadné ticho. Snad to byla noční můra. Jistě to bylo strašidlo, protože se ráno nepomodlila. Maminka jí říkávala... Jak to, že není v posteli? Leží na zemi. Ruce jí bolí, jako by něco...

Náhle si uvědomila, co se stalo, a hrůzou sténajíc se posadila. Ten muž – ten strašný muž. Zahnali ho. Druhý, s dlouhým mečem ho zahnal. Ale kde je? A kde je teta Mercedes? Zaslechla tichý, skřípavý zvuk, jako by se něco vleklo po zemi. Ohlédla se. Oči se jí rozšířily. Chtěla křičet, ale nemohla. Noční můra nezmizela. Onen muž tu byl stále. Plazil se po čtyřech po zemi jako zvíře. Ruce a obličej zakrvácené – ale pohyboval se! Pohyboval se! Mířil k ní?

Chtěla vstát a utéci. Nedokázala se však ani pohnout. Jako by byla z olova, jako člověk, na něhož se přitiskne noční můra, strašidlo, a chce ho vysát. Strašidlo vzhledlo a spatřilo ji. Oči zakrvácené, sliny mu stékaly z úst.

Byl to ďábel! Matko Boží, byl to ďábel a blížil se, plazil se po zemi, kousek po kousku – k ní. A ona nebyla schopná

pohybu. Přicházel blíž a blíž. Viděla na jeho tvářích naru-
dlé žilky, rudá víčka – nyní napřáhl ruku...

Avšak ne na ni – ke stolu. Chopil se nohy stolu a po-
malu se vztyčoval. A nyní tu stál, strašně vysoký, a celá
místnost byla plná jeho obrovským tělem.

Krácel podivně strnule kolem ní a pak zmizel v chodbě.
Zaslechla klapnutí dveří. Odešel! Je pryč!

Do ztuhlých údů se jí náhle vrátil život. Vstala a roz-
běhla se.

„Teto Mercedes! Tetičko! Teto Mercedes!!!!“

Ve dveřích tetiny ložnice se zarazila. Noční můra přece
jen neodešla. Tentokrát se dala Juanita do křiku. Přiběhl
Uli.

„Hej!“ zvolal. „Pojďte odtud!“

Nepohnula se. Přistoupil k ní a položil jí ruku na ra-
meno. „Pojďte odtud, mladá dámo. To není pohled pro
vás.“

Stále se nehýbala. Pak spatřil její ustrašený, prázdný
zrak, bezvýrazný obličej. Ale když ji odváděl, nezdráhala
se, neodstrčila jeho ruku, neutekla a neskrýla se jako jiné,
když se jim stalo něco podobného.

„Posaďte se!“

Mechanicky poslechla, obličej však zůstal stejně bez-
výrazný.

Pohlédl na stůl. Stříbro zmizelo, vypili i většinu vína,
troška však přece zůstala. Otřel okraj poháru ubrouskem,
naplnil jej vínem a přinesl dívce.

Seděla tak, jak ji posadil.

„Tak – a tohle teď vypijete. Nu – pijte přece!“

Musel jí přidržovat pohár u úst, sama buď nechtěla,
nebo nemohla.

„A teď půjdeme, mladá dámo,“ řekl. „Vím, že je to zlé.
Ale už je po všem. Teď už to bude dobré. Ještě jeden dou-
šek? Dobrá. A ještě jeden!“

Další už polknout nedokázala. Rozplakala se.

„Kdo je ta ubohá paní? Vaše maminka? Nu – řekněte
mi, kdo je to?“

„Teta. Tetička Mercedes.“

Lepší teta než matka. Vzpomněl si na Garrouxe a jeho muže. Jakmile se opět vzmuží, vrátí se. Garroux určitě. Uli však musí odejít. A musí odejít i děvče.

„Znáte své sousedy? Půjdeme – vzchopte se přece! Zde nejste v bezpečí. Znáte sousedy? Jak se jmenují?“

„P-p-pa-padilla.“

„Dobrá. Jdeme tam. Chcete si vzít něco s sebou? Pospěšte si, muži se mohou každou chvíli vrátit.“

To zapůsobilo. Vstala, ale nohy se jí chvěly.

„Opřete se o mé rameno. Kde je váš pokoj?“

Potřásla odmítavě hlavou.

„Tak dobrá. Můžete se vrátit pro své věci, až vojsko odtáhne.“

Sebral píku a všechno ostatní a vedl dívku k hlavnímu vchodu. Opatrně se rozhlédl. Ulice byla prázdná. Několika hnědavě rudým kapkám na prahu se musel uškĺbnout. Těžce se bude Garroux vracet. Zůstala po něm stopa jako po hlemýždi.

Museli hezky dlouho klepat, než sousedé otevřeli – a to jen proto, že dívku poznali. Opatrní lidé. To je dobře. Vzali děvče dovnitř. Vysvětlil jim, co se stalo v domě její tety. Nenechal jim čas k tomu, aby se ptali. A na dívce sami poznají, že není čas vhodný k otázkám. Nevmyslí se do hovoru, ale když odcházel, rozpráhla ruce a něco řekla. Neslyšel to. Pousmál se, pokynul jí a odešel.

Pak už na to nemyslel. Však se vzpamatuje. Vždycky se vzpamatují, zvláště ty mladé. Hlavně když přišel včas. Uškĺbl se. Včas pro ni. Ale nyní musí udělat včas něco sám pro sebe, pro Dlouhého Uliho. Co spáchal Garroux a jeho banda, bylo v dobytém městě běžné. Pamplona však byla osvobozena!

Muž se může pobavit i v osvobozeném městě, má to však své meze. Nemůže se vetřít do vznešeného domu a zavraždit tři lidi, z nichž dvě byly ženy. Nepočínal si tak jen Garroux a jeho muži. *Monseigneur* de Couserans si při verbování vojáků pro svá tažení příliš nevybíral. Bayonnští byli ještě horší. Kdyby se to generál dověděl – a měl by se to dovědět, nejsou-li pamplonští největší zbabělci

pod sluncem – jistě by zločin potrestal. Hlavní je informovat vlastního seržanta. Seržant Philippart se sice nehodí do papežské gardy nebo do královské osobní stráže, ale není-li opilý, je s ním řeč. Naneštěstí je opilý často. Smůla je, že Uli slouží jen dva měsíce a dosud neměl příležitost ukázat své schopnosti. Jinak by mohl jít hned ke kapitánovi de Brissacovi a kapitán si nedá vzít dobrého muže kvůli nějakému nedorozumění se seržantem.

De Brissac znal seržanta Garrouxe jako dobrého vojáka a Dlouhého Uliho téměř neznal. A co horšího, Uli nebyl Gaskoňec, byl obyčejný Švýcar. A co! Snad už zapadl Garroux do krčmy, opil se do němoty a ztratil chuť pronásledovat jakéhosi Švýcara, který mu poranil ruku. Ale určitě na to nezapomene, zvláště když to viděli jeho muži. Dříve či později mu to oplatí.

Náhle se Uli zastavil.

Z boční ulice vyšel tucet vojáků. Kráčeli vedle sebe přes celou šířku ulice. Mezi nimi šel Garroux. Po jeho pravici a levici dva muži v rudých šatech, profousovi pomocníci. Když ti se někde objevili, i nejhorší rvačka v hospodě ustala jako zázrakem.

Spatřili Uliho a dali se do běhu, neboť na něho Garroux ukazoval. Uli stál bez hnutí. Mezi muži byl i ten, jemuž usekl dva prsty. Posměšně se usmíval.

Uliho nepřekvapilo, když Garrouxe slyšel: „To je ten člověk! Přistihl jsem ho při činu. Zavraždil tam v tom domě tři lidi, a když jsme ho přišli zatknout, vrhnul se na nás.“

„Zbraně sem!“ vyštěkl jeden z profousových pomocníků. Uli pobaveně kývl: „Chyťteje!“ hodil jim píku. Muž ji zachytil oběma rukama, ale byla tak těžká, že se pod ní prohnul. „Tušil jsem, že mě dříve či později zdvořile pozdravíte,“ řekl Uli. „Tu máte můj meč, zacházejte s ním dobře. Je to věrný druh.“

„Nemyslím, že to párátko budeš ještě potřebovat,“ řekl druhý profousův pomocník. „Garrouxi, podrž jej chvíli, musím mu spoutat ruce.“

Uli smutně potřásl hlavou.

„To byste neměli dělat,“ řekl, „dávat tak ušlechtilou ocel do špinavých rukou. Kam půjdeme?“

„Tam, kde jsou dost vysoké stromy,“ řekl muž v rudém.

Avšak na hlavním náměstí stromy nerostly; leda bychom šibenici uprostřed mohli nazvat stromem. Dva silné, do půdy zaražené kůly, asi deset stop od sebe, spojené podélným břevnem. Vypadala jako primitivní vítězný oblouk. Stromem se dala nazvat proto, že na ní visel asi tucet plodů. Byli to lidé – či bývali to lidé; jeden sebou ještě trochu trhal.

„Strom smrti,“ napadlo Uliho. Přemýšlel, jak mu to vůbec přišlo na mysl a bude-li i on plodem tohoto stromu.

Na hlavním náměstí bylo plno lidí – občanů i vojáků – a jejich hlasy zněly široko daleko jako bzučení včel. Za náměstím čněly strmé šedé zdi pevnosti.

Uli si ji dychtivě prohlížel. Za zdmi vyčnívala kopí a ústí dvou děl. Na pevnosti stále vlála španělská vlajka. Nebyla tedy dosud dobytá. Proč nechal velitel vojsko mezi lidmi, když se pevnost nevzdala? Avšak na náměstí už mnoho vojáků nezůstalo – asi sto. Byli spíše v okolních ulicích. Na jihu a na západě byly ulice vojáky přecpány. Pevnost se nemínila vzdát tak rychle jako obyvatelstvo. Snad bylo pošetilé postavit tento strom tak, aby jej obránci pevnosti viděli a hned pochopili, co je čeká, prohrají-li. Uli se usmál. Profousův pomocník se s úšklebkem ptal, čemu se směje. Uli mu to řekl.

„Jste hlupák,“ řekl muž v rudém. „Oběšenci potupili armádu jako vy. Proto chce velitel pevnosti ukázat, že nemíní omlouvat nedostatek kázně.“

Náhle se Uli zastavil. Tak náhle, že se i pomocníci zastavili.

„Okamžik,“ řekl hněvivě.

Všichni se zastavili a zírali na zatčeného.

„Co se děje, brachu?“

„Byl jsem obviněn a zatkli jste mne,“ řekl. „To je v pořádku. Ale bez výslechu nemáte právo mluvit se mnou jako s člověkem, který potupil armádu!“

„Ta drzost!“ vykřikl Garroux. „Ukážu ti, jaký jsi darebák.“

Než mu v tom mohl muž v rudém zabránit, udeřil Švýcara vší silou do tváře.

„Nech toho,“ řekl muž v rudém. „Žádné rvačky tu nestrpíme.“

„Správně,“ souhlasil Uli. „Nikdo ho nenaučil slušnosti, jinak by nebil člověka se svázanýma rukama. Snad se tomu naučí, až bude starší.“

„Nehádejte se,“ řekl rudý kabát. „To si nechejte, až budete stát před profousem. Jdem!“

Na náměstí zamířili doprava a vstoupili do kolonád.

Profous seděl u stolku, který mu kdosi půjčil z nedalekého krámků. Byl to malý človíček s kulatou tváří, andělskými lícemi a chladnýma, vodnatýma očima.

„Kdo jste?“ zeptal se unuděně.

„Ulrich z Flüe, vojín z pluku kapitána de Brissaca – a velký osel.“

Profous zamrkal: „To jste tedy jediný, kdo ví, kým vlastně je. Jak zní obžaloba?“

„Vražda, vstup do mírumilovného domu s úmyslem krást, nekázeň, ozbrojený útok proti veliteli,“ řekl Garroux rychle.

Profous pohlédl na Uliho: „Co vy na to?“

„Ano,“ řekl Uli. „Seržant Garroux trochu přehnal svou zповěď. Udělal to, co řekl, ale neútočil na svého velitele, jsem totiž pouhý vojín, jak jsem už řekl.“

Profous potřásl hlavou: „Ještě něco?“ zeptal se ostřeji.

Na náměstí byl zmatek. Zdálo se, jako by neviditelná obří ruka velikánskou lžící míchala zástupem. Hloučky lidí obcházely kolem dokola a pak je polykaly ulice. V dálce na levé straně zněly bubny a táhlý hlas trubky.

Uli začal vypravovat, čeho byl svědkem.

„Lže!“ zařval Garroux při druhé větě. „Našel jsem ho v domě. Mám na to čtyři svědky.“

„Přesto bych rád vyslechl příběh až do konce,“ řekl profous chladně.

Uli pokračoval, ale všiml si, že ho profous téměř neposlouchá. Stále obracel vodnaté oči k náměstí. Vojáci se řadili a skupina určících a zapocených mužů vlekla dělo.

„Zdá se, že něco není v pořádku,“ řekl profous zamyšleně.

„... tak to bylo,“ končil Uli. „Mám platit za ně. Proto jsem řekl, že jsem osel. Kdybych to nechal být a ty tři zavražděné lidi by objevil jiný, nebyl bych osel. Ale nejhorší je, že bych tomu zabránil znovu.“

Profous na něho pohlédl. „Svědci,“ řekl. „Seržant Garroux říká, že má čtyři. Jak je to s vašimi?“

Kolem šla setnina těžce obrněných pěšáků. Jeden z důstojníků volal na profouse: „Ať jdou vaši muži z cesty. Za chvíli přijde velitel. Útočíme na pevnost.“

Mám jen jedinou svědkyni,“ řekl Uli. „Dívku. Aspoň ta není podezřelá z vraždy.“

„Snad ne,“ řekl profous, „ale ta tu není. A nemáme času nazbyt. Je mi líto, musím vás pověsit.“

Přivlekli další dělo, krátké, s širokým ústím podobným hlavě obrovské žáby, a hluk vzrostl. Uli neslyšel, co profous říká, ale pochopil, když jeden z pomocníků pokynul malému knězi, aby přistoupil k zatčenému. Dlouhá jizva na Uliho čele se svařila.

„Jde můj pluk, pane,“ zvolal. „Nechte mě jít s nimi. Pověsit mě můžete i po bitvě, budete-li chtít.“

Ale profous měl naspěch. Pokynul knězi, aby se ujal práce. Profousovi pomocníci ustoupili.

Ten den se malý kněz díval do očí mnoha umírajících mužů. Přivlekli ho na náměstí hned po mši a neměl ani čas posnídat. Asi nebude jíst celý den, protože tu bude ještě hodně umírajících mužů – v boji nebo na popravě. Uvažoval o tom, kolik zločinů se dá spáchat mezi potravou ducha a potravou těla. Byla to jen letmá myšlenka, zapadla ihned, jakmile se setkal s těkavými, zoufalými očima odsouzence, hladovějícího víc po životě na zemi než po životě v nebi. Při mohutném proudu Božího spoluutrpení, který jím procházel, cítil svou křehkou nedostatečnost. V ústech měl sucho a jeho chraptivý hlas nemohl přerušit ďábelský hluk kolem.

Zdalo se, že štíhlý muž s jizvou přes oko mu rozumí, ale potřásá odmítavě hlavou – nechce se zpovídat. Kněz

natáhl tenký krk a zaslechl slova zatčeného: „Není třeba, nevinen...“

Kněz povzdechl. Je těžké věřit tomu, že by člověk lhal tváří v tvář smrti. Zvedl kříž: „Nejste první, kdo nevinně umírá za zločin, který nespáchal. On zemřel také nevinně, že?“

Zdálo se, že tomu odsouzenec rozumí. Kývnul, ale v úsměvu se objevil lehký stín. Kněz mu požehnal, zatímco odsouzenec klečel na jednom kolenu – jako voják. Vypadalo to spíše jako projev zdvořilosti než jako projev víry a malý kněz si znovu povzdechl. Viděl tolik žen a mužů, jejichž jediným vztahem k Bohu byla vnější zdvořilost. Zatčený povstal. Chopili se ho profousovi pomocníci a vedli k vítěznému oblouku ve středu náměstí.

Za nimi kráčet kněz, pak profous a konečně zástup ostatních, včetně seržanta Garrouxe a jeho mužů, kteří se poštuchovali a šklebili. Bylo to velmi pomalé procesí.

IV.

Útok na pevnost začal. Dva tisíce mužů bayonnské pěchoty postupovaly proti hlavní bráně a narazily na zuřivý odpor. Obratně rozmístění střelci ztenčili jejich řady dříve, než mohli přistavit první žebřík ke zdi. Když jej bez ohledu na ztráty přesto přistavili, okamžitě jej vyprázdnil proud vařící vody.

Generál André de Foix svolal štáb, včetně monseigneura de Gramonta, biskupa z Couserans, a lorda Elgobarraqua, starosty Bayonnu. Generál nikdy nevyňikal trpělivostí – ale tentokrát div nevybouchl. Sedm hodin vyjednávali s velitelem španělské posádky a už už chtěl Herrera podepsat podmínky, když to zmařila hloupá příhoda. Jeden z důstojníků – vyslancům se dosud nepodařilo zjistit jeho jméno – se vzbouřil. Promluvil k obhájčům pevnosti tak ohnivě – Španělé nepatří k lidem, kteří se vzdávají, i kdyby nebyla mezi nimi a nepřítelem hradba – že to jeho velitel